

Lege stoel

Christus Triumfatorkerk, 16 oktober 2022

Voorganger: ds. Jaap van den Akker

Lezing: 2 Koningen 2: 1-25

KOMEN

- Welkomstwoord
- Aanvangslied 'Dank u voor deze nieuwe morgen' (Lied 218: 1, 4 en 5)
- Moment van Stilte
- Begroeting en bemoediging
- Psalm van de zondag Psalm 130

Gezongen: 130: 1 en 2

Gelezen: 130: 1-4 (Bijbel in Gewone Taal)

Heer, ik ben wanhopig
Ik ben wanhopig, Heer!
Daarom roep ik naar u.
Heer, hoor mijn stem,
luister naar mij,
hoor hoe ik smeeek!
Heer, als u steeds op onze zonden let,
dan zijn wij altijd schuldig.
Maar u vergeeft ons,
en daarom eren wij u!

Gezongen 130: 3 en 4

WOORD

- Voor de kinderen

Gebed

Gesprek

Filmpje voor de kinderen:

https://vimeo.com/287243609?embedded=true&source=video_title&owner=28518751

- Schriftlezing: 2 Koningen 2: 1-25
- Lied 'Zomaar te gaan met een stok in je hand' (Lied 806)
- Preek

Ja – dat laatste blijft hangen hè.

42 kinderen op gezag van de profeet verscheurd door twee beren.

Het is een berucht Bijbelverhaal. Het eerste verhaal in dit boekje – *Vreemd en bizar* – over lastige Bijbelverhalen.

Ik ben bang dat u wat er aan voorafging al weer kwijt bent en dat u mijn preek helemaal niet hoort als ik niet eerst iets over die laatste verzen uit 2 Koningen uit zeg.

Het wordt dus een preek in twee delen.

Hoe begint dat verhaal van kaalkop en de berinnen?

Elisa krijgt de mantel van Elia en ook hij kan het water laten splijten. Hij loopt precies de omgekeerde route en hij toont ook meteen zijn gezag als opvolger van Elia, als de nieuwe man Gods. Hij laat zich gelijk gelden. Hij loopt precies dezelfde route terug en onderweg zuivert hij een bron bij Jericho, en dan klimt hij op uit de Jordaanvallei omhoog naar Betel. En daar gebeurt dat bizarre tafereel. Als Elisa naar de stad omhoogloopt, rent een troep jongens op hem af. Ze lachen hem uit en schreeuwen: 'Zet 'm op, kaalkop! Zet 'm op, kaalkop!' Elisa kijkt om, hij vervloekt de jongens en er komen twee berinnen uit het bos, die tweeënveertig van de kinderen verscheuren.

Wat een verhaal! Ook nog aangezet in de schilderkunst. Hier doet de schilder zijn uiterste best de kinderen zo vervelend mogelijk af te beelden. Echt van die kleine draakjes. Elisa zien we maar vaag op de rug.

Ik had het kunnen overslaan. Het is tenslotte een apart hoofdstukje in uw bijbel geworden, maar dat zou ook weer een beetje flauw zijn. Bovendien staat er niet wat u denk dat er staat. Tenminste zo begrijp ik uit een prachtig artikeltje van ene Robin ten Hoopen in het vakblad van het Nederlands Bijbelgenootschap. Het *is niet* een buitenproportionele wraakactie van een gepeste profeet. Al lijkt het wel zo. En al wordt dat in schilderijen als deze en ook in onze Bijbelvertaling wel extra benadrukt – te veel.

Het verhaaltje van de opgang naar Betel lijkt overbodige reisinformatie, maar er zit een hoop theologie in. Allereerst Betel. Dat voorspelt al niet veel goeds. In Betel is het niet pluis. Daar houdt men zich niet aan Gods Wet. Als we in de boeken Koningen de naam Betel horen, dan weet je dat wat daar plaats vindt niet in de haak is. Een Soort Sodom en Gomorra – zeg maar. Elisa zet ook geen voet in deze stad, maar deze jongens komen uit het verdorven Betel naar hem toe.

En ze gedragen zich er ook naar, ze schelden Elisa uit. Ze zeggen volgens onze vertaling: “Zet ‘m op kaalkop. Zet ‘m op. Kaalkop,” dat kunnen we opvatten als een afwijzing van Elisa. Elia had een ruige bos haar. Deze kale Elisa kan nooit zijn opvolger zijn. Een dubbele schoffering van de profeet van Godswege dus. En dan dat “Zet ‘m op”, in het Hebreeuws staat er zo iets als “klim op, kaalkop!, klim op, kaalkop!” dat kan een aanmoediging zijn om de berg naar Betel te beklimmen, maar het kan ook bedoeld zijn als een aansporing om net als Elia op te gaan naar de hemel – een doodswens dus. *Elisa – kaalkop – val dood!*

En dan tenslotte die ‘42 kleine jongens’. Dat het kinderen zijn maakt dit verhaal extra onverteerbaar. Hoe kan Elisa kinderen vervloeken en laten verscheuren?

Nou het zijn geen kinderen... Het zijn eerder volwassen mannen die door de schrijver als onvolwassen worden weggezet – met dezelfde woorden. Dat gebeurt vaker op deze manier in de bijbel. En dan zijn het ook nog 42 mannen of jonge mannen. Ook dat is niet toevallig. De inwoners van Betel hebben eerder 42 mannen uit Juda gedood. De 42 jongemannen uit Bethel in dit verhaal laten zien dat Elisa doorgaat in het spoor van Elia met zijn kritiek op het Israël en in het bijzonder de inwoners en de dwalingen in Betel.

De Berinnen onderstrepen dat.

Beren en leeuwen zijn in de Bijbel steeds wilde dieren die een oordeel van God vellen. Dit verhaal onderstreept dat de inwoners van Betel met vuur spelen als ze op de ingeslagen dwaalweg voortgaan. Ze roepen het oordeel over zichzelf af.

Robin ten Hoopen vat het als volgt samen: “Dit is geen verhaal over een kleinzielige profeet die zijn ambt misbruikt om kinderen die hem bspotten om te laten brengen. Eerder hebben we te maken met een profeet die in het spoor van zijn leermeester gaat om aan te pakken wat er in het Beloofde Land verkeerd gaat. Op die weg wordt hij uitgedaagd door jongemannen om net als zijn meester omhoog te stijgen. De ontvangst rond Betel zegt hem genoeg. Een vervloeking volgt en de berinnen doen de rest, vanuit goddelijke interventie.”

Dat over de 42 kinderen die geen kinderen zijn en de twee berinnen. Hopelijk staat u nu ook open voor de rest van het verhaal.

Want we gaan even terug naar het begin.

Elia – het betekent: JHWH is God – de Heer is God. Het is een geloofsbelijdenis, een statement. De God van Abraham. Isaac en Jacob, de God die het volk van Israël heeft uitgeleid uit Egypte. Maar die belijdenis: de Heer is God, die belijdenis vindt geen weerklank meer in Israël. Betel is exemplarisch voor de deplorabele toestand in Israël. Niemand naam de naam JHWH nog met eerbied en ontzag in zijn mond.

Toch ging het economisch en politiek gezien hartstikke goed met Israël. Achab is een van de weinige koningen van Israël die ook in het buitenland enig aanzien had. Zijn naam is ook

opgedoken bij opgravingen in Syrië en Libanon. Hij huwt met een koningsdochter uit Tyrus. Izebel.

Er is welvaart in het land. Het land is echt een land van Melk en Honing. De oogsten waren goed. De steden groeien, de handel floreert. Achab geniet in de zijn paleizen.

En dan opeens – uit het niets is Elia er. Elia de Tisbiet. Tisbe heeft nooit iemand gevonden. Niemand wist waar hij vandaan kwam. Een vreemdeling, een zonderling was hij, en dat bleef hij. Een buitenlander. Een man Gods.

En dat was nodig: want God was geen koning meer in Israël. De Baäls en de Astartes – afgoden - maakten de dienst uit. En dat betekende ook: dat het recht van de sterkste geldt. Dat de rijken rijker worden en de armen armer. Dat er niet wordt gezorgd voor de weduwe en de wees en de vreemdeling die in uw stede woont.

Het was goed mis met Israël. Economische afgoden hadden de God van bevrijding en naastenliefde verdrongen. En Elia legt in dit land van uiterlijke welvaart de vinger op de zere plek. Hij bleef vier overeind tussen de Baäls – Hij doet zijn naam eer aan: De Heer is God (en niemand anders).

Dat is wat Bijbelse profetie inhoud. Profetie gaat niet om toekomstvoorspellingen. In de profetie draait het om het visioen. Het visioen van het Beloofde Land. Waar het land van iedereen is. Waar geen slaven zijn, waar vrede heerst, waar de opbrengst van het land eerlijk verdeeld wordt. Waar mensen naar elkaar omzien.

De profeet houdt ons bij de les. De profeet meet onze werkelijkheid af aan het visioen. Hij analyseert de samenleving en zegt waar het misgaat. Achab weet er alles van. Steeds als hij zijn macht misbruikt staat Elisa op de stoep. Om gek van te worden.

Profeten hebben we alle dagen nodig.

Ze houden ons wakker.

Ze houden ons scherp.

In een wereld waarin er van alles verschuift.

Een wereld als de onze. De vrede staat op de tocht. De welvaart lijdt onder inflatie. De politiek weet het niet meer.

En dan is de vraag: wie houdt ons scherp? Waar is de profetie gebleven?

Een tegengeluid. Een vreemd woord in een samenleving waarin iedereen elkaar naar de mond praat.

Daar gaat het over in dit verhaal.

Elia is oud en moe. Hij gaat hemelen. En de vraag dringt zich op: blijft het tegengeluid? Spreekt God ook nog na de dood van Elia?

Elia en zijn leerling Elisa gaan van Betel naar Jericho en van Jericho naar de Jordaan.

Dat is al veelzeggend. Ze gaan de omgekeerde gang van de uittocht. Ze zetten koers naar de woestijn, naar Egypte, tekenend voor de weg die Achab is ingeslagen. Het beloofde Land dreigt woestijn te worden. Elia's verschijning brengt hongersnood met zich mee.

Het is ook een leerweg voor Elisa. Elia stelt hem op de proef. Wil je echt profeet worden?

Einzelgänger? Weet je dan dat de uittocht nooit af is? Dat de weg uit bevrijding uit het doodsland nooit af is. Dat Egypte overal steeds weer de kop op steekt?

Elia probeert het drie keer: "Blijf maar hier", zegt Elia in Gilgal, in Betel, in Jericho. Blijf maar hier, ik ga wel alleen. Elisa zegt drie keer "Ik zal jou niet verlaten". *Ik zal er zijn*. Hij oefent de godsnaam. En daarmee geeft hij aan te kiezen. Niet de Baäl, maar de Heer is God.

En zo komen ze bij de Jordaan. En daar doet Elia wat Mozes deed. Bij de uittocht in de Schelfzee, bij de intocht de Jordaan. De wateren wijken. De Jordaan valt droog en ze steken over. Ze spelen uittocht en intocht na.

Elisa leert wat een profeet moet doen: verwijzen naar de uittocht.. Dat is zijn werk. Steeds waar mensen weer tot slaven worden om van alles en nog wat, moet je roepen: uittocht!

Roep je in herinnering: weet je het nog? Dit is waarom we uit Egypte zijn bevrijd. Je bent niet bedoeld als speelbal van de economie. Om slaaf te zijn van je baas, het systeem. Je hypotheek of

je energierekening. Het zijn afgoden. Het recht van de Sterkste, Noodlot, Stom Toeval, Populariteit, Ambitie. Het zijn onze Baäls. Herinner je: Je bent op deze wereld gezet om vrij te zijn.

Elisa schaart zich in het spoor van Elia.

En dan wordt Elisa opgenomen *I wanna go like Elijah wen I go*. Het spreekt tot de verbeelding. Een wagen van vuur. Een koets naar de hemel. Elia wordt opgenomen. Hij is niet dood, wil het verhaal zeggen, hij kan zomaar weer opduiken. Vandaar de lege stoel voor Elia in Joodse gezinnen. Dat zouden wij ook moeten hebben, want Elisa kan zomaar weer binnenlopen. En ons de vraag stellen. Voor wie kiezen wij? Baäl of de Heer? Het land van Belofte of Egypte? Vrijheid of zijn we slaaf van onze verlangens en ambities?

Elia kan zomaar binnenlopen bij de parlementaire enquête over de gaswinning, bij het aanmeldcentrum in ter Apel, hier in de kerk. Of bij u thuis. Laat maar een stoel vrij vanavond en bespreek is met elkaar wat Elisa zou zeggen als hij zou aanschuiven.

Die lege stoel stelt de vraag aan ons.

Hoe staat het met ons geloof in het beloofde land.

Hoe staat het met onze vrijheid.

Hoe staat het met onze keuzes?

Elia en Elisa – het zijn de *einzelgängers* die ons bij les houden.

Tot op de dag van vandaag.

Profetie – een tegengeluid. Dat wordt ook van ons gevraagd. Als kerk, als christen. Een tegengeluid dat spreekt van aandacht, liefde, genade en vergeving. In een wereld waar die woorden nauwelijks nog klinken.

Durven wij te gaan in het spoor van Elia, het spoor van Elisa, dat ook het spoor van Jezus is?

Ik hoop het. Ik geloof het

Amen

- Muzikaal intermezzo

ANTWOORD

- Lied 'Wat vraagt de Heer nog meer van ons' (Lied 992)
- Dankgebed en voorbeden, stil gebed, Onze Vader
- Collecte

GAAN

- Slotlied 'Hij die gesproken heeft een woord dat gáát' (Lied 362: 1 en 2)
- Zegen, gevolgd door gezongen "Amen"